УДК 165.74:378.014.15
DOI https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2026.3.25

Штепа Олексій Олександрович
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології, філософії та музеєзнавства
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
вул. Остроградського, 2, Полтава, Україна
orcid.org/0000-0003-0500-3000

Зінченко Наталія Олександрівна
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та суспільних наук
Полтавського державного медичного університету
вул. Шевченка, 23, Полтава, Україна
orcid.org/0000-0002-3247-3836

Коваленко Світлана Василівна
викладач циклової комісії гуманітарної підготовки,
спеціаліст вищої категорії
Відокремленого структурного підрозділу
«Полтавський фаховий коледж нафти і газу
Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»
вул. Грушевського, 2 А, Полтава, Україна
orcid.org/0000-0001-5622-6357

ЕТИКО-ГРОМАДЯНСЬКА СУБ'ЄКТНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ОНТОЛОГІЧНИЙ БАЗИС СУЧАСНОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ІДЕЇ

Актуальність проблеми. *У статті розкрито проблему кризового стану сучасної Університетської ідеї в умовах стрімкого розгортання Четвертої промислової революції та зростання екзистенційних безпекових загроз. Обґрунтовано, що загроза деградації вищої освіти до рівня утилітарного сервісу з надання освітніх послуг вимагає переосмислення фундаментальних засад Академії, де ключовим виступає не стільки функціональна підготовка фахівця, скільки формування його морально-духовного стержня.* ***Мета дослідження*** *полягає в соціально-філософській концептуалізації етико-громадянської суб'єктності студентської молоді як онтологічного (буттєвого) базису функціонування та розвитку сучасної Університетської ідеї.* ***Методи дослідження.*** *Дослідження базується на застосуванні системного, компаративного та діалектичного методів, елементів герменевтичного аналізу класичних філософсько-освітніх текстів, а також феноменологічного підходу до осмислення людської суб'єктності у граничних ситуаціях буття.* ***Результати дослідження.*** *Доведено, що традиційна гумбольдтіанська модель вищої освіти (Bildung), яка поєднувала науковий пошук із моральним вихованням громадянина, зазнала суттєвої трансформації під тиском постмодерного прагматизму та неоліберальної концепції «Університету Досконалості» (University of Excellence). Показано, що в умовах цифрової алгоритмізації суспільства та воєнно-політичної турбулентності академічна свобода позбавляється сенсу без громадянської відповідальності. Обґрунтовано статус етико-громадянської суб'єктності як онтологічного фундаменту Академії, що забезпечує збереження людської автономії, критичного мислення та здатності до морального вчинку. Показано, що сучасний Університет повертає собі сутнісну місію лише за умови перетворення з технократичного хабу на простір екзистенційного самовизначення особистості.*

Ключові слова: *Університетська ідея, етико-громадянська суб'єктність, філософія освіти, Індустрія 4.0, безпекові виклики, академічна свобода, Bildung, моральний вчинок.*

© Штепа О. О., Зінченко Н. О., Коваленко С. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Постановка проблеми. Сучасна епоха характеризується глибокою зламністю цивілізаційних підвалин, зумовленою синергетичним ефектом двох потужних факторів: бурхливим розвитком технологій Четвертої промислової революції та інтенсифікацією екзистенційних безпекових викликів. Загальна цифровізація, впровадження систем штучного інтелекту, алгоритмізація соціальних взаємодій та розмивання меж між реальним і віртуальним світами докорінно змінюють антропологічну та соціальну реальність. Водночас зростання глобальної та регіональної нестабільності, воєнні конфлікти та розхитування міжнародно-правових інститутів ставлять людство перед необхідністю пошуку нових орієнтирів виживання та збереження людського в людині.

У цьому турбулентному контексті особливої гостроти набуває криза Університету як фундаментального соціального інституту та осередку духовно-інтелектуального відтворення суспільства. Протягом останніх десятиліть вища школа зазнала суттєвого тиску з боку неоліберальної економічної моделі, яка трансформувала класичний простір думки й духу на ринок освітніх послуг. Як слушно зазначав Б. Реддінгс, класичний «Університет Культури» поступився місцем «Університету Досконалості» (*University of Excellence*), де критерієм успішності виступає не формування цілісної особистості чи пошук істини, а бюрократичні показники ефективності, технологічність та ринкова затребуваність [1, p. 3–5].

Проте технократичний редукціонізм виявляє свою повну неспроможність у ситуації граничних випробувань. Коли суспільство стикається з безпековими загрозами та етичними дилемами цифрової доби, з'ясовується, що суто функціональна підготовка фахівця без належного морально-ціннісного базису створює ризик появи «пасивного виконавця» або «цифрового конформіста», нездатного до автономного морального вибору та захисту демократичних цінностей. З огляду на це, виникає нагальна потреба переосмислення фундаментальної сутності Університетської ідеї, відновлення її онтологічного статусу як простору плекання етико-громадянської суб'єктності молоді.

Метою дослідження є соціально-філософська концептуалізація етико-громадянської суб'єктності студентської молоді як онтологічного базису функціонування, збереження та самооновлення сучасної Університетської ідеї в умовах технологічних трансформацій Індустрії 4.0 та безпекових викликів сьогодення.

Методологічну основу дослідження становить комплекс підходів та методів соціально-філософського та філософсько-освітнього аналізу: **компаративний та історико-філософський методи** застосовано для зіставлення класичних та сучасних концепцій Університету, виявлення динаміки трансформації його соціальної місії протягом XIX–XXI століть; **герменевтичний метод** дав змогу здійснити інтерпретацію ключових текстів з філософії освіти (праці І. Канта, В. фон Гумбольдта, К. Ясперса, Б. Реддінгса) крізь призму викликів сучасності; **феноменологічний підхід** використано для розкриття внутрішніх інтенцій та онтологічного статусу етико-громадянської суб'єктності як специфічного способу «буття-в-світі» та здійснення морального вчинку; **системний та синергетичний підходи** уможливили розгляд Університету як відкритої складної системи, що функціонує в умовах нестабільності, ризикогенності та високої динаміки суспільних зрушень.

Результати дослідження. Осмислення сутності та соціального призначення Університету становить один із фундаментальних напрямів філософії освіти. Сам феномен «Університетської ідеї» не є застиглою догмою чи суто адміністративною конструкцією; це динамічний філософський концепт, який протягом століть відображав глибинні зміни в розумінні людини, знання та її взаємин із державою й суспільством.

Витоки класичної візії Університету сягають доби Німецького класичного ідеалізму та Просвітництва. У своїй праці «Суперечка факультетів» Іммануїл Кант заклав фундаментальне розрізнення між «нижчим» (філософським) та «вищими» (теологічним, юридичним, медичним) факультетами, обґрунтувавши незамінну роль філософії як осередку автономного, незаангажованого пошуку істини та критичного розуму, незалежного від державних чи конфесійних директив [2, p. 57–60]. За Кантом, Університет виступає простором, де публічне послугування розумом забезпечує моральний і громадянський прогрес суспільства.

Ототожненням класичної Університетської ідеї стала модель, сформульована Вільгельмом фон Гумбольдтом під час заснування Берлінського університету (1810 р.). В основі гумбольдтіанського проекту лежав триєдиний імператив:

1. Нерозривна єдність наукового дослідження та викладання (*Einheit von Lehre und Forschung*);
2. Академічна свобода викладачів і студентів (*Lern- und Lehrfreiheit*);
3. Концепція цілісного гармонійного формування особистості (*Bildung*).

У цій парадигмі освіта розглядалася не як накопичення ремісничих навичок для ринку праці, а як онтологічне становлення людини, плекання її моральної автономії та громадянської самосвідомості. Як зауважує Р. Барнет, гумбольдтіанська *Bildung* передбачала, що Університет виховує громадянина через занурення у фундаментальну науку, де процес пізнання сам по собі має трансформаційний, етичний характер [3, p. 112–115].

Упродовж XX століття, на тлі тоталітарних катастроф та світових воєн, класична ідея зазнала екзистенційного переосмислення. Карл Ясперс у праці «Ідея Університету» (1946 р.), реагуючи на досвід нацизації німецької науки, акцентував, що Університет є не просто науковою установою, а «соціумом у мініатюрі», «широкою спільнотою науковців і студентів, охоплених прагненням істини» [4]. Для К. Ясперса вища школа втрачає свій сенс, якщо вона позбавлена морального імперативу та здатності протистояти фашизації й конформізму.

Проте зламати традиційну Університетську ідею вдалося не стільки ідеологічним тискам, скільки пізньомодерним та постмодерним економічним трансформаціям другої половини XX – початку XXI століття. Постмодерний стан культури, описаний Ж.-Ф. Ліотаром, ознаменувався «кризою легітимації» та розпадом метанаративів, у тому числі метанаративу гуманістичного виховання й просвітництва [5, p. 84–88]. Знання перестало сприйматися як самоцінність чи засіб морального вдосконалення особистості; воно комерціалізувалося, перетворившись на інструментальний ресурс («знання-товар»), критерієм якості якого стала перформативність – окупність та ефективність.

Цей процес логічно завершився концептуалізацією неоліберального «університету досконалості» (*University of Excellence*), ґрунтовно охарактеризованого Б. Реддінгсом. Дослідник констатував, що сучасний університет перетворився на транснаціональну бюрократичну корпорацію, де категорія «досконалість» (*excellence*) позбавлена будь-якого змістовного чи етичного наповнення і слугує лише маркетинговим індикатором для рейтингів [1, p. 12–15]. У цій системі координат:

– ЗВО трактується як підприємство з надання освітніх послуг;
– викладач – як технократичний фасилітатор чи провайдер контенту;
– студент – як клієнт-споживач, чия мета полягає в отриманні монетизованої кваліфікації.

Як зазначає Х. Ґіру, прагматизація та деполітизація вищої освіти призвели до вимивання з неї «громадянської літоралі» – простору критичної дискусії, етичної рефлексії та патріотичного служіння [6, p. 45–48]. Зменшення частки гуманітарного знання на користь вузькоприкладних дисциплін створило ситуацію «фахової вузькості» (*Fachidiotismus*), коли висококваліфікований спеціаліст виявляється абсолютно беззахисним перед маніпуляціями, інформаційними війнами та авторитарними трендами.

Отже, ретроспективний аналіз засвідчує, що еволюція Університетської ідеї демонструє траєкторію від онтологічно-етичного осередку формування особистості (*Bildung*) до утилітарно-технократичного хабу з продажу компетенцій. Проте суспільні потрясіння сьогодення доводять, що суто прагматична модель вищої школи є нежиттєздатною під час глибинних криз, що актуалізує потребу повернення до етико-громадянського базису Академії на новому витку цивілізаційного розвитку.

Розгортання Четвертої промислової революції (Індустрія 4.0) супроводжується глибинними антропологічними та соціально-філософськими трансформаціями. Масове впровадження технологій штучного інтелекту, автономних алгоритмічних систем, Великих даних (*Big Data*) та глибокої медіатизації суспільного життя створює нову конфігурацію соціальної реальності.

У цій реальності людина дедалі частіше делегує свої пізнавальні, аналітичні та навіть моральні функції цифровим інструментам. За влучним спостереженням К. Шваба, Індустрія 4.0 змінює не лише те, що ми робимо, але й те, ким ми є, розмиваючи класичні уявлення про суб'єктність, свободу волі та відповідальність [7, p. 38–42].

У філософсько-освітньому дискурсі поняття **«суб'єктність»** виходить далеко за межі психологічної здатності до саморегуляції чи рефлексії. На онтологічному рівні суб'єктність визначається як спосіб «буття-в-світі» (*In-der-Welt-sein* у термонології М. Гайдеґґера), за якого особистість виступає не пасивним об'єктом зовнішніх технологічних чи соціальних маніпуляцій, а автономним, свідомим джерелом цілеспрямованої перетворювальної діяльності, здатної до здійснення морального вчинку [8].

Соціально-філософська специфіка *етико-громадянської суб'єктності* полягає у синергетичному поєднанні двох векторів людського самовизначення:

– *етичний вектор* фіксує внутрішню здатність особистості керуватися автономним моральним імперативом, здійснювати рефлексивний вибір між добром і злом у ситуаціях високої невизначеності, а також нести особисту відповідальність за наслідки своїх дій перед іншими людьми;

– *громадянський вектор* визначає екстерналізацію цього етичного вибору в суспільній площині – як активне, усвідомлене та солідарне залучення до розбудови спільного блага, захисту демократичних цінностей, правопорядку й суверенітету своєї спільноти.

В умовах тотальної цифровізації виникає специфічний феномен – *«алгоритмічний конформізм»* або *«ілюзія суб'єктності»*. Алгоритми персоналізованих видач у соціальних мережах, бульбашки фільтрів (*filter bubbles*) та системи генерованого контенту створюють комфортне середовище, яке задовольняє індивідуальні запити користувача, але водночас непомітно позбавляє його потреби у критичному мисленні, зусиллях над собою та складному етичному виборі. Студентська молодь, як найбільш сприйнятлива та інтегрована в цифрове середовище категорія, опиняється під загрозою перетворення на «інформаційно керованого індивіда», чия громадянська позиція формується не власною рефлексією, а штучно сконструйованими медіанаративами.

Як зауважує Б.-Ч. Хан, цифрова доба породжує «психополітику» – нову форму влади, яка керує людиною не через примус чи насильство, а через оптимізацію споживання, комфорт та ілюзію свободи [9]. У такому контексті технологічний прогрес без етичного орієнтира загрожує атомізацією суспільства та деградацією громадянських інститутів.

Саме тому етико-громадянська суб'єктність студентства набуває онтологічного статусу – вона стає фундаментальною умовою збереження людської ідентичності та свободи в цифрову епоху. Вона виступає тими межами, які не дозволяють перетворити освітній процес на суто механічне тренування нейромереж чи засвоєння алгоритмів.

З огляду на це, Академія (Університет) відновлює свій сутнісний статус лише тоді, коли стає простором «зустрічі» й онтологічного зростання особистості. Університет має протиставити цифровому конформізму традицію критичної дискусії, фундаментальної рефлексії та особистісного викладання, де знання передається не просто як дата-сет, а як сенс, загартований у моральному досвіді педагога й студента.

Якщо виклики Індустрії 4.0 випробують Університетську ідею на рівні антропології та цифрового комфорту, то безпекові загрози сьогодення – зокрема повномасштабна війна, гібридні атаки та руйнація глобальної системи безпеки – піддають її перевірці на здатність до існування. У ситуації, коли фізичне виживання держави, суспільства й безпосередньо закладу вищої освіти опиняється під загрозою, ілюзія «нейтрального, чистого знання», відстороненого від соціальних і патріотичних імперативів, остаточно розпадається.

Екзистенційні безпекові виклики переводять функціонування Університету у вимір «граничної ситуації» (*Grenzsituation* у термінології К. Ясперса) [10]. Потрапляючи в обставини безпосередньої небезпеки, руйнування звичного побуту, втрат і невизначеності, академічна спільнота позбавляється можливості залишатися вежею з слонової кістки. Університет вимушений дати відповідь на фундаментальне питання: чи є він лише простором трансляції професійних

навичок, чи він виступає осередком моральної стійкості, духовної консолідації та відтворення національно-громадянської ідентичності.

У цьому контексті відбувається докорінна реконфігурація класичного поняття *«академічна свобода».* У неоліберальній та лібертаріанській парадигмах академічна свобода нерідко трактувалася як абсолютна автономія від державних чи суспільних запитів, що в критичних умовах легко деградує в академічний конформізм, пацифістську пасивність або релятивізм («все не так однозначно»). В умовах безпекових випробувань академічна свобода набуває свого справжнього онтологічного змісту тільки у нерозривній єдності з *морально-громадянською відповідальністю*. Вона трансформується у свободу захищати свободу – здатність спільноти автономно обирати сторону правди, права, державного суверенітету та людської гідності.

Як зауважує Г. Йонас у своїй «Етиці відповідальності», в добу високих ризиків етичний імператив полягає не просто у дотриманні формальних норм, а у відверненні катастрофи та забезпеченні умов для майбутнього існування людства й суспільства [11, p. 78–82]. Переносячи цей принцип у площину філософії освіти, місія Університету під час війни полягає у плеканні «оборонної, солідарної громадянськості».

Етико-громадянська суб'єктність студентської молоді у безпековому вимірі виявляється через:

1. **Формування резильєнтності (стійкості):** здатність протистояти інформаційно-психологічним операціям ворога, маніпуляціям та зневірі через критичний аналіз і ціннісний стержень.
2. **Активне патріотичне та волонтерське служіння:** екстерналізація академічних знань і професійних навичок задля підтримки оборонного потенціалу країни та допомоги постраждалим.
3. **Збереження критичного мислення та гуманістичного орієнтира:** здатність діяти рішуче й безкомпромісно щодо ворога, але водночас не втрачати ціннісні орієнтири правової, демократичної держави у внутрішньосуспільних взаєминах.

Таким чином, безпекові виклики сучасності остаточно знімають протиріччя між «науковим пошуком» і «патріотичним вихованням». Університет стає простором, де інтелектуальний розвиток є інструментом захисту свободи, а етико-громадянська суб'єктність студентства – гарантією того, що суспільство після виходу з кризи збереже свій демократичний і правовий вектор розвитку.

Висновки. У результаті проведеного дослідження концептуалізовано феномен етико-громадянської суб'єктності студентської молоді як онтологічного базису сучасної Університетської ідеї в умовах подвійного тиску: технологічного виклику Індустрії 4.0 та екзистенційних безпекових загроз.

За підсумками розвідки сформульовано такі ключові висновки:

1. Ретроспективний аналіз еволюції Університетської ідеї засвідчив траєкторію її трансформації від класичного гуманістичного осередку формування морально автономної особистості (*Bildung* у концепції В. фон Гумбольдта, І. Канта, К. Ясперса) до неоліберального прагматичного «університету досконалості» (Б. Реддінгс). Обґрунтовано, що ринкова капіталізація знань та технократичний редукціонізм позбавляють вищу школу її духовно-ціннісного стержня, перетворюючи її на сервісну установу з надання утилітарних освітніх послуг.
2. З'ясовано, що в умовах Четвертої промислової революції (масова цифровізація, штучний інтелект, Великі дані) етико-громадянська суб'єктність набуває онтологічного статусу – вона виступає фундаментальною умовою збереження людської автономії, критичного мислення та здатності до морального вчинку. Показано, що без етико-громадянського заземлення цифровізація освітнього простору загрожує формуванням «алгоритмічного конформізму» та розмиванням особистісної відповідальності молоді.
3. Доведено, що екзистенційні безпекові загрози (зокрема війна та руйнація міжнародного правопорядку) піддають Університетську ідею випробуванню в умовах «граничної ситуації». У цьому контексті переосмислено поняття «академічної свободи»: вона позбавляється сенсу в разі відстороненості від суспільних імперативів і набуває свого справжнього змісту лише

у єдності з морально-громадянською відповідальністю за захист суверенітету, демократичних цінностей та людської гідності.

4. Обґрунтовано, що сучасний Університет повертає собі свою сутнісну цивілізаційну місію лише тоді, коли виступає не просто технократичним хабом з трансляції компетенцій, а простором онтологічного самовизначення студентства, де гармонійно поєднуються науковий пошук, патріотичне служіння, висока етична культура та відповідальна громадянська позиція.

Інформація про використання штучного інтелекту. Під час підготовки цієї статті автори використовували діалогову систему штучного інтелекту Gemini (Google) з метою стилістичного та академічного редагування, удосконалення наукового стилю викладу та корекції граматичних і синтаксичних конструкцій. Автори перевірили, відредагували та затвердили остаточний зміст тексту після використання інструменту і несуть повну відповідальність за достовірність та цілісність опублікованого матеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Readings B. The University in Ruins. Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 1996. 238 p.
2. Kant I. The Conflict of the Faculties = Der Streit der Fakultäten / transl. by M. J. Gregor. Lincoln: University of Nebraska Press, 1992. 224 p.
3. Barnett R. Being a University. London : Routledge, 2010. 216 p.
4. Jaspers K. The Idea of the University / trans. by H. A. T. Reiche, H. F. Vanderschmidt. Boston : Beacon Press, 1959. 163 p.
5. Lyotard J.-F. The Postmodern Condition: A Report on Knowledge / trans. by G. Bennington, B. Massumi. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1984. 110 p.
6. Giroux H. A. Neoliberalism's War on Higher Education. Chicago : Haymarket Books, 2014. 240 p.
7. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. Geneva : World Economic Forum, 2016. 172 p.
8. Heidegger M. Sein und Zeit. Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 2002. 445 S.
9. Han B.-C. Psychopolitik: Neoliberalismus und die neuen Machttechniken. Berlin : S. Fischer Verlag, 2014. 128 S.
10. Jaspers K. Philosophie. Band II: Existenzerhellung. Berlin; Heidelberg : Springer-Verlag, 1973. 440 S.
11. Jonas H. The Imperative of Responsibility: In Search of an Ethics for the Technological Age. Chicago : University of Chicago Press, 1984. 263 p.

REFERENCES

1. Readings, B. (1996). *The university in ruins*. Harvard University Press.
2. Kant, I. (1992). *The conflict of the faculties* (M. J. Gregor, Trans.). University of Nebraska Press. (Original work published 1798).
3. Barnett, R. (2011). *Being a university*. Routledge.
4. Jaspers, K. (1959). *The Idea of the University* (H. A. T. Reiche & H. F. Vanderschmidt, Trans.). Boston: Beacon Press.
5. Lyotard, J.-F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge* (G. Bennington & B. Massumi, Trans.). University of Minnesota Press. (Original work published 1979).
6. Giroux, H. A. (2014). *Neoliberalism's War on Higher Education*. Chicago: Haymarket Books.
7. Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. Geneva: World Economic Forum.
8. Heidegger, M. (2002). *Sein und Zeit* [Being and Time]. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
9. Han, B.-C. (2014). *Psychopolitik: Neoliberalismus und die neuen Machttechniken* [Psychopolitics: Neoliberalism and New Technologies of Power]. Berlin: S. Fischer Verlag.
10. Jaspers, K. (1973). *Philosophie. Band II: Existenzerhellung* [Philosophy. Volume II: Illumination of Existence]. Berlin; Heidelberg: Springer-Verlag.
11. Jonas, H. (1984). *The Imperative of Responsibility: In Search of an Ethics for the Technological Age*. Chicago: University of Chicago Press.

Shtepa Oleksii Oleksandrovych
PhD in Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Cultural Studies, Philosophy and Museum Studies
Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University
2, Ostrohradskoho str., Poltava, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0500-3000

Zinchenko Nataliia Oleksandrivna
PhD in Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy and Social Sciences
Poltava State Medical University
23, Shevchenka str., Poltava, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3247-3836

Kovalenko Svitlana Vasylivna
Lecturer of the Cycle Commission for Humanities Training,
Senior Specialist (Higher Category Specialist),
Separated Structural Subunit «Poltava College of Oil and Gas of Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic National University»
2A, Hrushevskoho str., Poltava, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5622-6357

ETHICO-CIVIC SUBJECTHOOD OF STUDENT YOUTH AS AN ONTOLOGICAL BASIS OF THE MODERN UNIVERSITY IDEA

Background. *The article explores the crisis state of the modern Idea of the University driven by the rapid deployment of the Fourth Industrial Revolution and escalating existential security threats. It argues that the threat of higher education degenerating into a utilitarian service market requires a fundamental re-evaluation of the Academy's core foundations, where the development of a student's moral-spiritual core takes precedence over mere functional training.* ***Methods.*** *The study relies on systemic, comparative, and dialectical methods, along with hermeneutic analysis of classical philosophical-educational texts and a phenomenological approach to understanding human agency in limit situations.* ***Results.*** *The study demonstrates that the traditional Humboldtian model of higher education (Bildung), combining scientific inquiry with moral civic education, has undergone significant transformation under the pressure of postmodern pragmatism and the neoliberal concept of the «University of Excellence». It shows that in the era of digital algorithmization and politico-military turbulence, academic freedom loses its purpose without civic responsibility. The status of ethical-civic agency is grounded as the ontological foundation of the Academy, securing human autonomy, critical thinking, and the capacity for moral action. The article proves that the modern University reclaims its essential civilizational mission only when transforming from a technocratic hub into a space for existential self-determination of the individual.*

Key words: *Idea of the University, ethical-civic agency, philosophy of education, Industry 4.0, security challenges, academic freedom, Bildung, moral action.*

Дата першого надходження статті до видання: 27.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.11.2026